

פרשת שלח לך

1

אמר לו הקב"ה למשה: והלא ראו כבר ניסים וגבורות שעשית להם על הים. אמר ליה: ריבונו של עולם, עכשו יאמרו: לפני מלך אחד יכול לעמוד, לפני ל"א מלכים אינו יכול לעמוד לעמוד; הדעה הכוזבת שיש גבול ליכולת העליון יתברך תאבד את כל תורת המוסר, שהיסוד המוסרי צריך שיבנה על ידי מה שיבינו בני אדם שאין דרך להתקומם נגד יכולתו יתברך שהוא השלימות האמיתי, והרשע שהוא נגד התכונה האלהית מוכרח שיהיה כלה כעשן. אבל כשיטעו לומר שיש ליכולת עליון קצבה, יטעו לומר שאם יחגרו כחות ואומץ רב להתגבר ברשע, גם הוא יעלה בידם. ואף שראו שהאור האלהי הופיע להציל עניים מיד מלך עריץ מושל ברשע, יכולין עדיין לומר לפני מלך אחד יכול לעמוד לפני ל"א מלכים אינו יכול לעמוד. אם כן אם יסכימו חלק גדול מהאנושיות או כולה ללכת בדרך רעה, אז לפי דעה רעה זו לא תוכל חלילה עצת עליון להתקיים, שגזר שהצדק ינצח וישלוט בעולם. על כן ראוי להציל את המין האנושי מזאת הטעות המביאה להשחתה כוללת.

2

אמר רבי יוחנן: מנין שחזר הקב"ה והודה לו למשה שנאמר "ויאמר ה' סלחתי כדברך"¹⁷⁷, תני רבי ישמעאל: "כדברך" עתידים אמות העולם לומר כן. אשרי תלמיד שרבו מודה לו. השיג תחלה בשכל שאומות העולם יאמרו כן ויהיה על ידי זה בסוף הימים עיכוב להשלמה האנושית, ואחר כך השיג על זה בנבואה, וזהו 'אשרי תלמיד שרבו מודה לו' שהיא מעלה גדולה להשיג בשכל ההשגה האמתית הבאה בנבואה. ואולי בדברי משה נכלל רק האפשרות שאומות העולם אולי יאמרו כן, ואין ראוי לעזוב שלימות העולם במצב בלתי בטוח אף על גב דליכא ספיקא קמי שמיא מכל מקום הבחירה חפשית היא. ואמר הקב"ה שהדבר ברור שודאי יאמרו כן, אם כן נתוספה הידיעה בעתיד זה למשה רבנו ע"ה על ידי הנבואה. וזהו כדמיון תלמיד שרבו מודה לו, שמכל מקום משפטו של התלמיד מסופק הוא בעיניו, וכשרבו מודה לו הדבר מתברר לו ביותר.

3

"אולם חי אני"¹⁷⁸, אמר רבא אמר רב יצחק: אמר לו הקב"ה למשה: משה, החייתני בדברך. כח החיים הוא התאחדות כל פרטי האברים והחלקים שבגוף למרכז אחד, שעל ידי שליטת השכל שולט החיים בכל פרטי פרטיות הקטנים שבגוף. כמנ כן תכלית שלימות המציאות הוא שיהיו כל חלקיו נאחדים על ידי אור ד'. על כן ביאר כי על ידי ידיעה זו שתכלית השלימות של בחירת ישראל הוא שייביא כל המין האנושי אל שלימותו, בזה יתברך נקרא "חי" שעל ידי אורו יתברך יקשר לחיים ולמרכז שלימות אחד את כל החלקים הנפזרים של המין האנושי, עד שלא ישאר חלק אחד שלא יכלל תחת זה המרכז המקודש, שיהיו כולם דבקים בסוף הימים באלהים חיים.

עין איה ברכות, ה, טז-ע.

4

(לב) ויציא דבת הארץ. מה היתה דיבת המרגלים על הארץ? "ארץ אכלת יושביה וכו'". אבל העיקר הוא הפחד וחולשת האמונה. הארץ אינה בשבילנו "כי עז העם"³⁶, "לא נוכל לעלות אל העם"³⁷. דיבת הארץ אינה על עצם הארץ. אין מי שיכחיש שהארץ "טובה היא". הארץ טובה היא, אבל היא אינה בשבילנו, אי אפשר לנו לעלות אליה, "לא הולך לנו". גישה זו שהארץ שהבטיח ד' לאבותינו אינה בשבילנו ואינה מתאימה לנו, היא חטא נורא ואיום. ד' כרת אתנו ברית להיות לו לעם, ואין עם בלא ארץ. כי לכל דבר יש נשמה וגוף. התורה היא נשמת העולם, ישראל קדמו לעולם³⁸, והתורה קדמה לעולם³⁹. ושניהם ענין אחד. הקדוש ברוך הוא הסתכל בתורה וברא את העולם⁴⁰. מתוך התורה נברא העולם הזה החומרי והגיאוגרפי. לעולם החומרי והטכנולוגי יש פנים. כמו שלאדם יש נשמה, כך גם לעולם יש נשמה. התורה היא הנשמה, הפנים של העולם. לכל דבר יש פנים וחוץ - אין גוף בלי נשמה ואין נשמה בלי גוף. כך הוא אצל האדם הפרטי ולא פחות מזה אצל האדם הציבורי. לכלל ישראל יש תוכן פנימי, "חלק ד' עמו"⁴¹. גם לכללות האדם הנברא בצלם אלוהים בכל גזעו, יש פנים וחוץ. לכן דבר מציאותי וטבעי הוא שבאנושות יש חלק פנימי, "חלק ד' עמו", ששייך לנשמתיות של האדם והעולם. מתוך כך הכרחי הדבר של "חלק ד' עמו" מתאים חלק מכדור הארץ, שהוא חלקו ונחלתו. העולם הזה נברא כך שיש בו חלק מיוחד ששייך לעם הזה. קדושת העם וקדושת הארץ מתאימות זו לזו. "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"⁴², רק בארץ הם גוי אחד⁴³.

שיחות הרצ"ה במדבר, 150.

5

(כד) והביאתיו אל הארץ. המהות של חברון היא התחזקות והתעוררות בכח של נצח ישראל. כשהמרגלים הוציאו את דיבת הארץ והמסו את לב דור המדבר מלבוא לרשת את הארץ אשר נתן להם ה'. היה כלב, היהודי העז מחזק את העם ואמר: "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה"¹⁸¹ ומשום כך נפלה חברון בחלקו. גם אחרי שכלב ראה בעיניו דור של התנוונות. דור המדבר, בקלקלתם ובנפילתם "ויכום ויכתום עד החרמה"¹⁸², לא נפל ברוחו ואמר: "הנה אנכי היום בן חמש ושמונים שנה, עודני היום חזק כאשר ביום שלוח אותי משה. ככחי אז ככחי עתה"¹⁸³.

מאמרי הראיה, 461.

(לא) כי דבר ה' בזה. היה מהלך במכואות המטונפות לא יקרא קריאת שמע, ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פוסק. לא פסק מאי? אמר ר' מישאש בר בריה דרבי יהושע בן לוי: עליו הכתוב אומר "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם"²²⁰. ר' אסי אמר: "הוי מושכי העון כחבלי השוא"²²¹. רב ארא בר אבהו אמר: מהכא "כי דבר ה' בזה"²²². עיקר פעולת התורה ומצותיה על נפש האדם באה רק כשיכיר עם עשייתן רוב ערכם והדרת כבודם. שאם לא יעשו רושם של כבוד אלהי על נפשו, לא ישיג לעולם מהם הכונה התכליתית. והנה החסרונות שבאות ממי שלא נזהר בהליכותיו לתן כבוד הראוי לתורה, ועל ידי זה מתרשם בנפשו מבט של חסרון כבוד, המה שלשה מהקל אל הכבד. האחד הוא שמתוך שלא רשם בנפשו ערך כבודם, אין פעולתן עליו פעולה אמיתית להטיב לנפשו ולהחיותה בנעם החיים כראוי לעוסקי תורת ד', אם כן מניעת הטוב הוא חסרון נמרץ. והב' גרוע מהראשון, שמתוך שנפשו ריקנית מהרגיש כבוד דרך הטוב והמצוה, ממילא מתוך הריקות נמשכת נפשו לכל חטא ופשע. כי יקר המצות וכבוד התורה המצוייר בנפש מונע כל נטיה לעון וחטא להתפרץ בה. וזה מתוך שהריק מנפשו רגש הכבוד הראוי לדרך ד', ע"י הליכתו עמהם באורח בוז, ממילא תמשכהו נפשו לכל חטאת האדם. והשלישית רעה עוד מזאת, כי בשעת העסק בתורה ומנהיג בה מנהג של מניעת כבוד, מתרשמת בנפשו הנטיה לבזות חלילה דבר ד', ובזה יבא להיות משונאי תורה, ומזה פתח לחטאת מרי ופריקת עול מלכות שמים בכלל. על כן נגד השלילה של הטוב המגיע מהמצות והתורה בהעשותן בכבוד, אמרי "וגם אני נתתי להם חקים לא טובים", משוללים אצלם לפי רע הנהגתם מהטוב והחיים. ועל הרע הבא ממילא בעיקר העדר הטוב, אמר "הוי מושכי העון כחבלי השוא". אמנם כל אלה המה רק גורמים לדבר. על כן אמר רב אדא בר אבהו מהכא, שמזה באה הרעה לשעתה וגדולה היא מאד "כי דבר ד' בזה", ומקנה בנפשו קנין מבט בוז לדבר ד', שהוא אורו וחיוו של עולם.

עין איה ברכות, ג, נד.

10

20

30

8

(טו) חקה אחת. עיקר הידיעה היא, שתהיה כללות התורה דבקה בלב בחוזק והכרה ברורה כל כך, עד שמכח השפעת הכלל יושפע כח הזהירות הפרטי לכל מצות ודקדוקי תורה, ואז דומה הדבר לכח חיים הנובע מן הלב ומתפשט על האברים כולם. מה שאין כן מבלעדי הידיעה האמיתית, הרי כל דבר מן התורה הוא ענין בפני עצמו, וזה מטיל שיבוש ביסוד הכרת התורה, ומונע מעבודת אהבה ונדבה. "והיה להם דבר ד' צו לצו צו לצו לקו לקו"²¹⁰, כי צריך שיהיו דברי תורה ניכרים לחקה אחת ומצוה אחת.

פנקסי הראי"ה א, רל.

7

(לב) ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש. תנו רבנן: מקושש זה צלפחד, וכן הוא אומר "ויהיו בני ישראל במדבר וגו'", ולהלן הוא אומר "אבינו מת במדבר", מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד, דברי ר' עקיבא.²²³ "נחלת ד' בנים"²²⁴, הבנים הם הם יורשי הרוח היסודיים, בעלי המורשה של הקדושה העליונה המתנחלת מאבות לבנים לדורי דורות. קדושת השבת היא יסוד נחלת קדושת הדורות, "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם"²²⁵, ומתוך כך יש קשר של האישיות שאנו פוגשים בה את אותו המאורע של חוסר המורשה

עד כדי היסוד של העברת הנחלה, עם אותו המאורע של המקושש. המדבר היה כולל קדושת שעה לישראל, ביסוד ושורש לקדושת עולם לדורות, ובמקום שנפגמה קדושת הדורות נחלט המדבר, לא בתור הכנה והעברה מהמדבר להארץ, משעה לדורות, אלא בתור העמדה אחוזה בשעה, שמניעה יש בה מהתפשט לדורות. זה גרם מצד אחד פגיעה בשבת, שמקושרת עם העברת הנחלה, ובאה התורה להודיע את אופני ההגנה של הדורות על אלה שני אבני המכשול בהפגשם, כי הם באים לנקודה אחת, מקושש זה צלפחד.

אמר לו ר' יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הרין, אם כדרכך התורה כיסחו ואתה מגלה אותו, ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק. יש בכלל זה החטא של הוצאת לעז על אותו הצדיק בפרטיות קלקול מיוחד, חוץ מהחטא הכללי של הוצאת לעז על נקי. שהרי כל צדיק וצדיק וכל אדם שרשומו בא בתורה ביחוד, בא הוא להועיל לנו בזכרונו המתחקה בתולדותינו, ופועל הוא ציורו בקרבנו בין ביודעים בין בלא יודעים. ומאחר שאותו האיש, צלפחד, לא הוכרה בו רשימה זו של חטא זה שאתה תולה בו, הרי הוא עומד בצדקו, וצריך לפעול עלינו ברישומו התולדתי כערכו המוצדק, והנך בזה מקלקל את רישומו הפועל עלינו לפי מדריגתו המיוחדת וערכו המיוחד, בהוציאך לעז על אותו צדיק בפרטיות הציור המיוחד שלו.

עין איה שבת, יא, א-ד.

223 שבת צו ב. 224 תהלים קכז, ג. 225 שמות לא, טז.